

He Pire I Huaina.

HE TURE hei whakatopu hei whakatikatika i nga Ture e pa ana ki nga Maina me te mahi Maina.

Rahui Maori Me Nga Whenua Maori.

- Ko nga tikanga e mau ana i runga ake nei o tenei Ture a e pa ana ki nga mahi maina i runga i nga rahui o te katoa ekore e pa ki tetahi rahui i hanga hei mahi hei tautoko hei akoranga ranei i roto i nga kura mo nga tangata Maori tuturu kia whakaae rano a ka aheiano hoki te Kawana te whakaae i roto i tona Kaunihera ki etahi rahui Maori anake, ki etahi tu rahui anake ranei, ki nga rahui Maori katoa ranei i runga ano i tana i pai ai, me whakahaere ano ia i raro i nga tikanga me nga here i whakaaro ai ia he pai he tika.
Ki te panuitia tetahi rahui Maori i raro i nga tikanga o teuei Ture ka panga tikanga o nga tekiona toru tekau matahi toru tekau ma rua me te toru tekau ma toru o tenei Ture ki aua rahui Maori ano he rahui no te katoa, i runga ano ia i nga tikanga e mau ana i runga ake nei.
- Ko nga whenua Maori katoa i roto i tetahi takiwa mahi maina kua tukua i mua ka tukuna ranei a muri ake nei e nga Maori whai take ki te Kawana hei mahi maina ka meinga mo aua mahi kaua ia mo etahi atu he whenua aua whenua no te Kaurana a e puare ana hei mahi maina i raro i nga tikanga o tenei Ture otira me haere aua whakahaerenga katoa i raro i nga tikanga me nga ritenga o te kirimene i Tukuna ai aua whenua kua kiia ake nei, a ka ahei te Warena te whakahaere tonu i aua whenua i te wa e mana ana te kirimene kua kiia ake nei ano kua mutu te mana o te tangata ki aua whenua erangi ia ko nga tikanga katoa o tenei Ture e taupatupatu ana i nga tikanga o tetahi o aua kirimene ka mana tonu te kirimene i runga i aua taupatupatunga.
- Mehemea kua meatia etahi whenua Maori, mehemea ranei e meatia ana kia whakpuaretia hei mahinga maina, me utu ano nga moni e whakaritea i ia wa mo nga turanga mehini me nga turanga mahi hoko me nga turanga whare i runga i aua whenua a taea noatia te rironga o ana whenua i runga i te hoko e te Kuini a ko aua moni e utua ra me utu tonu i mua i te nohoanga o aua wahi, a ko nga moni tuatahi e whakaputaina ana me tuku ki te Kaitango o nga moni Whenua i te wa ano i tonoa ai aua wahi whenua aka kiia ko nga utu mo te tau tuatahi era ara ki te whakaaetia te tonu mo aua whenua.
- Ko te tangata ehara nei i te tangata whai take kite whenua o tetahi Maori tuturu a ehara hoki i te tangata whai raihana hei mahi i aua whenua a ki te tahuri ia ki te mahi keru koura i tetahi atu mea whai rawa i raro i runga ranea i te whenua ka ahei te whiu i aia mo ia hara ona kia utua nga moni kaua e hoki iho i te rima pauna a kau ano hoki e neke atu i te rima tekau pauna.
- Kahore he mea e mau ana i roto i tenei Ture e whakarereketia e kiia ranei hei whakarereke i nga tikanga e pa ranei ki "Te Ture Whakatika o nga Panui mo nga Whenua Koura o Akarana, 1869," ki tetahi ranei o nga tikanga me nga tini kiremene e panuitia ana i roto i taua ture; a ko taua Ture kua korerotia tatatia ake nei me te Ture Whakatika, 1876, I Nga Riihi Mahi Pamu O Nga Whenua Koura O Ohinemuri ka mana tonu a ka mahia haeretia ano kihai i pahitia tenei ture haunga ano hoki nga tikanga e mau nei i raro iho nei ara:—
Ko nga moni reti katoa e puta mai ana i roto i nga whenua kua whakahuatia i roto i nga Apiti tuatahi e wha o "Te Ture Whakatika I Nga Panui Mo Nga Whenua Koura O Akarana, 1869, e nohia ana i raro i te raihana i te riihi ranei i whakaputaina i raro i tetahi Ture hei whakamana mo te wa i tukuna ai aua riihi me nga whenua kahore ano i hokona e te Karauna a ka meinga ka kiia hoki i runga i nga tikanga o nga kirimene e panuitia ra i roto i te Ture tuatahi he moni e puta mai aua i roto i nga maina raiti;
Kua whakakorea i konei nga Tekiona ono whitu me te waru o "Te Ture Whakatika Riihi Mahi Pamu O Nga Whenua Koura O Ohinemuri, 1876."
Erangi mehemea kua riro i tetahi tangata tetahi riihi mahi pamu i roto i tetahi wahi o te Ohinemuri Poraka i mua atu i te timatanga o tenei Ture a i riro i aia i raro i te Ture kua korerotia ake i muri nei, a kua kore te take a te Maori ki taua whenua ka ahei ia i ia wa i muri iho i te whakakorenga o taua take te hoko i taua whenua e riihitia ra e ia i runga i te tautohe kore a te tangata, me te tuku i nga utu mo taua whenua kia rite ki nga moni e tonoa ana mo nga whenua pera te ahua i roto i taua takiwa, ina akihanatia.
Haunga ia nga whenua katoa e onotekau putu te mataratanga atu i te tahataha o tetahi awa, ko aua whenua me arai rawa i nga hoko e whakahuatia nei i konei a puta noa i nga awa i roto i te poraka kua kiia ake nei.
- Ko nga tikanga katoa o tenei Ture e pa ana ki nga riihi mahi pamu ka pa ki nga whenua Maori katoa kua panuitia i mua ka panuitia ranei a te tahi o nga ra o Hanuere o te tau tahi mano waru rau waru tekau

ma whitu he whenua e puare ana hei mahi maina i raro ano ia i nga tikanga e mau ake nei ara.

Ekore tetahi tangata e riro ana i aia tetahi riihi o aua whenua i raro i tenei Ture e whai take ki te hoko i aua whenua e puritia ra e ia ekore ano hoki e whai take ki te tono utu i te mutunga o taua riihi mo nga whakapainga i whakapaia e ia e ona uri e ona kaiwhakariterite e ona kaiwhakahaere me ana e mea ai i runga i aua whenua a puta noa nga tau e riihitia ana e ia taua whenua ekore ano hoki e riro taua mana i aia i mua atu o te hokonga o taua whenua i roto i aua riihi e kore ano hoki e ahei e ia to whakawhiti i tetahi riihi mo tetahi riihi mo tetahi whenua ranei e whakamana ana e tenei Ture.

Tangohanga Whenua Hei Mahi Maina.

- Ko nga whenua katoa kua hokona e whakaaetia ranei kia hokona i te Karauno i muri iho i te ruatekau ma iwa o nga o Hepetema tahi mano waru rau whitu tekau ma toru ahakoa he tino hoko he riihi ranei mo tetahi wahi whenua a ko nga whenua katoa e peratia ana te tango i ia wa i mua o te ra kua kiia ake nei i runga i te whakaae a ia tangata whai take; me nga whenua Maori katoa kua tangohia e tangohia ranei e nga Maori whai take ki aua whenua ka ahei te tango mai ano e te Kuini mo te mahi maina anake i runga i te utunga ki te kaitango raihana ki te kaitango riihi ki te tangata ranei kei aia te riihi te raihana ranei hei utu mo aua whakapainga kua tangohia i runga i aua whenua i runga ano ia i nga tikanga a muri nei whakaritea ai haunga ia nga keringa koura me nga keringa mea pera.

Kainoho e uru mai ana nga kaitango riihi me nga kaitango raihana tetahi atu tangata ranei e tino noho ana i runga i taua whenua ki tenei kupu na "Kainoho Mahi maina" i hui atu ki nga tikanga o aua kupu nga mana ki te noho i tetahi whenua e takoto ana i te tana o tetahi awa o tetahi whenua ranei e hiahiatia ana hei whakahekenga wai tunga wai hei awa tahinga i nga paru, turanga mehini mo tetahi atu mahi ranei e pa ana ki te mahi maina mo te koura me te hiriwa.

- Ka ahei tetahi tangata te tono ki te Minita i runga i nga tikanga o te Apiti, Tuarua e mau nei kia nohia e ia tetahi whenua i riro mai i te Karauna i raro i nga tikanga o tenei Ture kihai i kapea i mua atu i runga i aua tono, e nga Maori whai take ranei, a me tuku atu i runga i aua tono katoa nga moni e ruatekau ma rima pauna a ka whakahaere aua moni i runga i nga tikanga a muri nei whakaritea ai.

Ki te tukuna atu tetahi pitihana ki te Warena he mea haina e nga tangata kihai hoki iho i te tekau te maha a he mea whakaae e te Minita ka ahei te Kawana i runga i te ingoa me te taha ki te Kuini te tono kia nohia ano tetahi whenua i hiahia ai ia ki te tango hei mahi maina, a mo taua tikanga ka ahei te whakatu i tetahi tangata i pai ai ia hei kaitono mona, a ko auo whakahaere katoa i runga i aua tikanga ka rite tonu ki te tono a tetahi tangata noa nei.

E kore tetahi tono e tangohia mo tetahi whenua e meatia ana hei kaari hei tipuranga aporo hei tipuranga waina hei whenua ahuaereka ranei mo tetahi whenua ranei e iti iho ana i te koata eka i roto i tetahi taone paro ranei mo tetahi whenua turanga whare ranei mehemea ranei kei roto mai i te kotahi rau putu o tetahi turanga whare o tetahi turanga whare hanga taonga tetahi hohipera tetahi whare porangi whare karakia whare o te katoa o tetahi urupa, whenua mahi wai ranei ki te kore te whakaae mea tuhituhi a te tangata e whai take ana e tukuatahitia mai me taua tono.

Riihi Mahi Pamu Me Nga Raihana Noho.

62. Ka ahei te Kawana i ia wa te whakahua i nga whakahaere mo te tuku raihana e te Warena hei noho mahi pamu hei mahi kaari hei mahi miraka i runga i tetahi rahui ehara nei i te rahui Maori i te whenua ranei i rahuitia mo nga mahi a te Maori a i wehea hei mahinga maina he wahi ranei no aua rahui kihai hiahiatia hei mahinga inatono nei mo nga mahi i rahuitia ai taua whenua tetahi atu whenua ranei o te Karauna i roto i tetahi takiwa maina kaua ia i neke ake i to rima tekau eka, a me tuku e te Warena ki te Minita i te mutunga o nga marama katoa te rarangi o nga raihana i whakaputaina e ia i raro i tenei tekeiona i roto i taua marama.

Me whakaputa nga raihana katoa i runga i te tikanga mo homai aua raihana ina tonoa i roto i tetahi wa i muri iho i te panui ia e hoki iho i nga marama e toru ekore ano hoki e whai take kia tukua tetahi utu e meatia ana kia utua ki te kaupupuri raihana; ekore ano hoki te kaupupuri raihana e whai mana ki te tango i tetahi wahi o te whenua e mau ana i roto i tona raihana.

Wahi, II.

Mahi Maina.

Maina Raiti Me Nga Raihana Mahi.

- Ko nga pukakuka ekore e taea te whakawhiti me ki he maina raiti aua pukapuka a ka mana mo nga marama tekau ma rua i muri iho i te ra i tuhia ai a me tuku he maina raiti ki te tangata e tono ana kia pera ano te ahua me te Apiti Tuawha otira me matua utu e ia nga moni tekau hereni hei whakamana i aia ki te mahi maina i runga i nga whenua Kararauna kia rua tekau hereni mo te mana ki te mahi maina i runga i nga whenua Maori, hui atu ki nga whenua Karauna, hei tetahi utu ranei kihai i hoki iho i nga moni i whakaae ai te Kawana ki te utu ki nga tangata whai take ki te Whenua.
Ko nga Maina raiti i tukua te tekau hereni hei utu ka mana tonu hei mahi i nga wahi katoa o te koroni i waho o tetahi takiwa Maori.
Ko te maina raiti i tukua te ruatekau hereni hei utu ka mana hei mahi i roto i te takiwa Maori i tangohia ai taua Maina raiti a ka mana anano hoki i runga i nga Whenua Karauna puta noa i nga wahi katoa o te Koroni ara nga whenua Karauna i waho o tetahi takiwa Maori.
"Takiwa Maori," ko te takanga o enei kupu i roto i tenei tekiona ko tera takiwa maina anake no nga Maori te whenua a kua riro te mana i te Kawana mo te taha kia te Kuini ki te mahi maina i runga i te hanganga o tetahi kirimene ki waenga i aia me te hunga whai take.
- Ka riro mai i te Kawana tetahi whakataunga pera a nga Kaunihera o ia paro o ia kauti e tika aua kia riro i a ratou tetahi wahi o nga moni e puta mai ana i nga whenua koura o tetahi takiwa e utua ra nga utu whakanekeneke e whakahuatia nei i te tekiona i runga ake nei mo nga maina raiti i tukua mo te mahi maina i runga i nga whenua Maori, kei reira ka tono te Kawana i te Kaitiaki o nga moni o te koroni kia utua i roto i nga moni i puta mai i nga whenua koura o taua takiwa i roto ranei i nga moni i puta mai i taua takiwa mo nga mahi maina o reira nga moni i waenga o te tekau hereni me nga moni whakanekeneke i tangohio mo nga maina raiti i taua takiwa.
A me utu tonu e te Kaitiaki o te Koroni nga moni i waenga o aua utu ki te Warena hei tuhatuha ki nga Maori whai take a me tango nga moni katoa e utua ra i roto i tetahi tau i roto i tetahi takiwa i nga moni topu e puta mai ana i nga whenua koura i taua takiwa i mua i te wehewehenga o nga moni ki waenga i nga paro me nga kauti o reira.
E kore ia e tukuna tatahi tohutohu pera me tera kua kiia ake nei e te Kawana kia tukua mai rano tetahi whakataunga pera me tera kua kiia ake nei i nga Kaunihera o nga paro me nga kauti katoa kua kiia ake nei; a ekore ano hoki tetahi whakataunga pera e taea te whakarereke te whakakore.
- Ahakoa tetahi mea e mau ana i roto i tenei tekiona ko te tangata e mahi ana mo te moni e mahi hea ana ranei e kore e tino kiia me tango maina raiti ia heoi mo te mahi anake i runga i nga whenua Maori kei era me tango nga tangata katoa i te maina raiti.

Nga Whenua E Puritia. Ana I Runga I Te Raihana.

- Kei raro iho nei nga tkanga e puritia ai nga raihana katoa ara—
Me utu e te kaitango raihana ki te Kaitango i nga Moni nga moni i nga tau katoa e puritia ai e ia te whenua e mau ana i roto i taua raihana a mehemea ehara i te whenua Maori taua whenua me utu he moni reti kia hereni mo ia eka mo ia wahi eka puta noa te wa o taua raihana: a mehemea he whenua Maori taua whenua me uta i nga moni e whakaaturia ana i roto i tetahi kirimene i hanga ki waenga i te Kawana me nga Maori whai take ki te whenua hei utu mo te nohoanga a taua a aua tangata, a mehemea kihai i whakaaturia nga utu i roto i taua kirimene, me utu i nga moni reti kia rite ki nga moni reti e utua ana i runga i nga whenua Karauna kua kiia ake nei;
Me utu te utu tuatahi i te ra ano i tukua ai te raihana e te Warena, a ko nga utu katoa o muri iho me utu ano i taua ra a puta noa nga tau katoa.

Kimi Koura I Runga I Nga Whenua Moari.

- Ka ahei te Kawana te mea kia whakaputaina he raihana ki tetahi tangata i runga i te ahua i runga ano hoki i nga tikanga me nga ritenga i pai ai ia a me karanga taua raihana he raihana kimi koura me te whakamana ano i te tangata e mau ana te ingoa i roto i runga i te whakaae o te tangata wai take ki te whenua kia kimi koura i runga i tetahi whenua e whakahuatia ana i roto i taua raihana ara whenua Maori tuturu a kihai i uru ki tetahi takiwa maina.
- Ko te tangata ehara nei i te tangata whai take ki te whenua Haori a ehara i te tangata pupuri raihana mo runga i aua whenua a ki te tahuri ki te mahi maina ki te keru koura i tetahi atu mea whai hua ranei i runga i taua whenua ka ahei te whiu kia utua e ia nga moni kaua e iti iho i te rima pauna kaua ano hoki e neke atu i te rima tekau pauna haunga ia nga tono a nga tangata whai take ki aua tangata e mahi maina ra mo te taka kinotanga i to ratou whenua.
- Ki te mea e whiwhi ana tetahi tangata i te raihana kimi koura kua kiia ake nei mea pera ranei a ki te

kitea e ratou he koura i runga i aua whenua Maori ka ahei ratou te tono ki te Kawana mo tetahi rihi, a i runga i te tukunga o taua whenua ki te Kawana hei mahi maina i runga ranei i te hokonga o aua whenua ki te Kawana e nga Maori whai take, ka ahei te Kawana te tuku i tetahi rihi ki te kaitono i runga i te huarahi i runga hoki i nga tikanga me nga ritenga e whakahuatia ana e te tekiona kotahi rau whatekau ma rua o tenei Ture mo runga i nga whenua Karauna o waho o tetahi takiwa maina.

A ka mana ka taka aua rihi i runga i nga whakaekenga mai a tetahi tangata.

- Mehemea kua tukua etahi whenua e meatia ana ranei kia tukua tetahi whenua kia te Kuini e nga Maori whai take he mahi maina i raro i nga tikanga o te tekiona o muri nei o tetahi Ture ranei kua whakakorea i konei, ka ahei te Kawana i ia wa i runga ano i te ingoa o te Kuini te hanga te whakakore te whakarereke i tetahi kirimene whakaaetanga rauei me te hanga me te whakahaere i tetahi mahi me tetahi tikanga i tetahi mea ranei e hiahiatia ana kia mahia hei whakamana hei whakahaere i nga tikanga kua kiia ake nei.